

Numărul 28.

Oradea-mare 14/27 iulie 1902.

Anul XXXVIII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$, de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Metamorfosă.

Adese fără ca să știu
Și fără să-mi dau seamă,
Un dor nepriceput de viu
În drumul teă me chiamă.

Cu prietinul teă cel mai drag
Îmi schimb atunci făptura
Și es în calea ta pe prag
Uitându-mă toată ura — —

Sedem alături pe polmod,
Tu-mi dai apoi de veste
Și-mă povestești amorul tot
Și-a dragostei poveste — —

Și eu îți spun povești întregi —
Despre iubiri sleite
Și lacrimile-mă pică reci
Pe mâinile 'mpletite.

Ascultă și n'ascultă l-al meu grai —
Te uii orbș în soare,
Iar eu înmărmurind tresai,
Me doare 'n pept, me doare — —

La prietenul teă cel mai drag
Redau făptura țară
Și trec al casei mele prag
Sărac din cale-afară.

Maria Cunțanu.

Teatru de societate.

Comedie în două acte.

Persoanele :

Boer Costache Topuz, rentier.

Ralița, soția lui.

Cică } fiil lor.

Turel } fiil lor.

Agapie Rězmeriță, negustor în retragere...

Tirănica, soția lui.

Smărândel } fiicele lor.

Ninel } fiicele lor.

Gugulică Cilibiū, profesor de istorie.

Roseta, soția lui.

Eduard Mutzunoglu, june fără profesiune sigură.

Răbdacovici, pensionar.

Gheorghe Codită, autor fără noroc.

Modesta, modistă.

O servitoare.

Acțiunea se petrece în București în casa so-
ților Rězmeriță.

ACTUL I.

Un salonaș. În fund piano între două ferestre. D'asupra pia-
nului 3 cadre. Etageră pentru note, lângă pian, Pl. I, stânga, o
sofă mică. Pl. I dreapta, o masă mică; pe dânsa albumuri.
Pl. II în dreapta și 'n stânga, câte-o ușă. În stânga ușă și pe
pl. III.

Scena I.

Smărândel, Ninel, Roseta.

(Smărândel stă pe sofa, în colțul dinspre Roseta; Roseta
în mijloc, cu genuchii pe un scaun întors cu spatele spre pub-
lic; Ninel, lângă masă, în picioare, cu o mână sprijinită pe
spatele scaunului.)

Ninel (căt're Roseta.) Trei luni de zile, va să zică,
ai stat în străinătate?

Roseta. Trei luni întregi, dragă Ninel. Ah! ce
plăcere fără seamăn, să călătorești... și mai ales în
călătorie de nuntă!

Ninel. Ce spui? Atunci, când m'oiu mărită, o să pui ca prim articol în foaia de zestre, călătorie de nuntă! Me innebunesc după peisagi frumoase...

Roseta. Știi tu, Ninel, unde-am găsit peisagiile cele mai frumoase?

Ninel. Unde? me faci curioasă...

Roseta. În ochii lui Gugulică al meu.

Ninel (neînțelegând.) Cum asta?

Roseta. În ochii celui ce iubești și de care ești iubită, sunt cele mai frumoase peisagi pe care le poate pictură iubirea.

Smărăndel (ironic.) Atuncea n'ai vădut multe lucruri, Roseto...

Roseta. Am vădut, dimpotrivă, și toate ni se infățișau mai splendide, fiind că le vedeam cu el...

Smărăndel. Curios. Nu mi-aș fi putut inchipui ca un bărbat să aibă calitate: audisem că bărbații ai numai defecte.

Ninel. Fiind că înveți filosofia, de acea...

Roseta (ridicându-se și înaintând mai în față.) Ța lăsați filosofia, fetelor. Mai degrabă învățați ca mine cum să duceți casa cu economie, cum să petreceți fără chelțuială multă, cum să ve îmbrăcați fără risipă.

Smărăndel (ridicându-se.) Adecă, de când ți-ai putut pune știința în practică, Roseto, fiind că de trei luni abia ești măritată, și de câteva zile abia te-ai întors. (Ridând.) Ori și morala e bună la ceva.

Roseta. Nu ve fac morală, fetelor; inse așa m'am condus pe cât am fost la părinți, așa o să me conduc și la casa mea. Înțeleg, simt, pătund, că mulțumire mai mare nu poate fi... Din aceasta pornește în casa armonia și tratul bun.

Ninel (venind în mijloc, între ele.) Zeu, Roseto, de nu-mi dai și mie dorul să me ved mai curând la casa mea... (c'un ton glumeț.) Auđi dta! Mie, căruia imi plac peisagiile, să ved în ochii bărbatului meu numai peisagi. Dar ar fi o fericire nespūsă...

Roseta (ridând.) Cât ești de nebnatecă!...

Ninel. Imi place să glumesc și să rid. Dacă n'ar fi gluma și risul, viața ar fi fără farmec, ca o zi fără lumina soarelui...

Roseta. Tu ești veselă și sentimentală. Tu ai un caracter fericit, Ninel.

Ninel. Tocmai pentru că sunt veselă, nu știu cum am face să mai scoatem puțin din casă monotonia.

Roseta. Monotonie, la voi în casă? Me surprind.

Smărăndel. Da, Roseto. Tu n'ai auđit de crisă, — nu de-o crisă de nervi, — de-o crisă agricolă spăimântătoare? Ei, uite, cumplit e influențat tata de crisa asta, fără să fie agricultor.

Ninel. Nu fi reuțicioasă, Smărăndel. (Către Roseta.) Tata e fire de om bun, inse cam econoamă.

Smărăndel. Și fiind că toată lumea se vaetă, el a găsit de cuviință să geamă, ca să facă și mai multă economie.

Roseta. Lasă că e tot pentru voi, fetelor...

Ninel. Cu toate astea ne-a făgăduit că dacă găsim un fel de petrecere care să-i placă și lui...

Smărăndel. Și care să nu-l ție parale...

Ninel (imputându-i c'o clătinare din cap.) Ne dă o serată admirabilă. De când caut acuma să ved ce i-ar plăcea?

Smărăndel. Cam greu să găsești ce-i place lui tata...

Roseta. Știi ce una, fetelor? (Le apucă de mână.) Hai să facem teatru!

Ninel. Bine zici. Teatru îi place lui tata.

Smărăndel. Când i se dă lojă gratis de la Teatru Național.

Roseta. Atunci ne-am înțeles. Facem repetițiile când la mine, când la voi, iar piesa o dăm la mine ca să-mi inaugurez așa casa cea nouă. Primiți?

Ninel (bătând din palme.) Bravo! Bună idee! Se cunoaște că vii de prin țeri străine!

(S'aud glasuri afară — în stânga.)

Smărăndel. Vine tata. Să ne facem că suntem ocupate. (Aleargă la piano.)

Ninel. Așa e. Lui tata îi place să ne vadă tot-dauna ocupate; zice că nu ne sboară gândurile ațurea. Unde inse ar putea să ne sboare, dumnealui șcie.

(Se apropie de piano cu Roseta și se așează cu Smărăndel ca pentru „la patru mâni“, în timp ce Roseta stă gata să le întoarcă foile. În timp ce intră Costache și Agapie, fetele cântă în nordină.)

Scena II.

Smărăndel, Ninel; Roseta, Agapie și Costache
(vin din stânga.)

Agapie. Ța, poftim, chir Costache. Putem vorbi d'ale noastre și-ací. Fetele cântă.

Costache (aședându-se greu pe sofa.) Uff! me cam doare pe la incheeturi... Semn de tinerete slăbită'n balamale, Agapie...

Agapie. Tací, chir Costache, că me dai de rușine...

Costache (taimic.) Las' că nu te dai, Agapie, neică. Am fost aseară la pal mascat la Hugo...

Agapie. Ța tací! Uite-al dracului. Dar cum ai scăpat de nevastă, bre!

Costache. De Ralița? Da Ralița e-un inger fără sabie de foc, nene Agapie. Și-apoi, nu-s nebun eú să-i supui că me duc la baluri mascate... Ea me șcie dus după politice; iar când me 'ntorc târzior acasă, îi spun că am făcut o lege cu primul ministru.

Agapie. Mă Costache, oare cum aș face să fac și eú vr'o lege cu primul ministru?

Costache. Păi... vin-o cu mine...

Agapie. Mí-e frică de Tirănică mea, mă Costache. E-o coțofană și jumătate...

Costache. E, vere Agapie, e. Ce-i faci țerii inse când o lași fără legi. Se 'nnămolește, bre! Las' că-i spun eú cucoanei Tirănicii... Me rog, n'are dumneaei adecă vr'un dram de ambiț, ca precum să te vadă ipodeputat, ori iposenator?

Agapie. Ța ascultă, Costache, dar n'o să me ție parale multe, hai?

Costache. Ei, nu te mai uită și tu la parale.

Agapie. Crisă agricolă, bre Costache, crisă mare!

Costache. Uite, la Hugo nu e crisă de loc: curg măscuțiile și șampania! (plosnind limba de cerul gurei.) Tot să trăiești!

Agapie. Mare haimana-tacăm!

Costache. Fante de cupă. Fii tu de tref!

Agapie. Bine; me hotărăesc! Numai Tirănică mea să nu afe, vai de păcatele mele! (S'aude glasul Tirănicii.)

Tirănică (din dreapta — înăuntru.) Agapie!

Agapie. Vine... De nu mí-ar ghici gândul...

(Va urmă.)

N. Rădulescu-Niger.

S t r ă i n .

*De-un timp, mi se făcuse milă
De pasărea din colivie,
Ce dintre gratii, visătoare,
Cântă dușos a pribegie,*

*Și, într'o zi de primăvară,
De-un soare vesel inspirat,
Am dus-o în grădina 'n floare
Și dându-ți drumul a sburat.*

*Dar nu eră din lumea noastră,
În leagăn alt cer ț-a zimbit;
A rătăcit câțva stingheră,
Și 'nstrăinată, a murit.*

*Așă mi se făcuse milă
Și de întârziatu-mă vis,
Ce sta de-atâția ani, sërmanul,
În sufletu-mă pustiă închis;*

*Și într'o zi de primăvară,
De-un soare vesel inspirat,
Voșos ț-am dat avânt în lume,
Î-am spus: „Ești liber!” — și-a sburat.*

*Nici el n'a fost din lumea noastră;
În leagăn alt cer ț-a zimbit;
Pribeg s'a rătăcit pe drumuri...
Străin și singur a murit.*

R. D. Rosetti.

Icoane din viață.

(Urmare.)

8. Chenzina mea și celebrul tragedian Rossi.

Dacă nu mi-am pierdut echilibrul și rostul școalei, în zile grele, aceasta cu o datoriam decât teatrului în miniatură ?

De când cu reprezentația extra-ordinară dată în beneficiul meu, am prins o dragoste nesfârșită de teatru...

De acea, cu voia fără voia repausatului casier al teatrului național din Craiove, despre care am pomenit în unul din capitolele precedente, nu lasam să-mi scape nici o piesă nevedută.

Și adică, de ce n'aș mărturisii cu seninătate mijloacele la care recurgeam în casuri grele, spre a me strecură în staluri fără bilet de plată ?

Me presintam la 9 fix la ghișeu în fața lui nenea Pișca, casierul, și dacă-l găsiam în toane bune, apoi printr'un gest suveran, consăngeanul meu îmi făcea vânt înăuntru, unde controlorii me cunoșeau că sunt unul din favoriții sei, și nu-mi făceaui nici o pedică sau să me întrebe de bilet; dar când nenea Pișca eră indispus, fie din pricina puținului interes ce detea elita craioveană teatrului, fie din alte motive, care nu me interesă să le știu, apoi tot prin-

tr'un gest fără vorbă, îmi arată ușa pe unde venisem — semn că nu puteam intra în seara aceea.

Ca să-i fi cerut lămuriri pentru ce nu me lasă sau să-i fi obiectat ceva, eră pericol, îmi găsiam „bacăul” cu nenea Pișca.

Experiența din trecut me învățase minte și-mi detese prilejul să-i cunosc firea.

Trebuie să amintesc înse, că mai întotdeauna ceream favoarea intrării în teatru și pentru vecinicul meu camarad de „gard” Alin, actualul controlor fișcal, autor al acelor „Doue cumetre” care me așteptă pe trotuar să-i duc vestea, dacă nenea Pișca ne lasă ori nu să intrăm.

Astfel, când nenea Pișca ne refușă cererea, o porniam pe lângă gardul curții teatrului, ocoliam în partea dosnică, unde făcusem o gaură necesară de a introduce bastonul de corn, care ne serviă de scară, escaladam gardul de scânduri și astfel ne felicitam de ispravă în interiorul curții. De aci șcieam noi drumul spre a ajunge în staluri. Nu e vorba, până acolo ne expuneam la multe pericole și nu arare ori tremuram de groază, dar totuș bravam pericolele și trebuia să fim printre cei mai atenți spectatori, pentru ca în dimineața zilei să reproducem întreaga acțiune însoțită de gesturile respective în fața colegilor nostri în clasă, cari n'avusesse fericirea să asiste la teatru.

Eră o seară de iarnă și gerul făcuse ca zăpada ce albise tot pământul, să prindă o pojghiță luciitoare, care părea imbibată cu mii de diamante. Luna vîrsă torente de aur pe când pe cerul senin miriadele de stele sclipiau în lumină orbitoare.

Razele lunei proiectându-se oblic pe gardul din partea dosnică a teatrului, formă un spațiu rămas în umbră, iar dincolo de acest spațiu obscur, albul covor de ninsoare strălucia. La o distanță oare-care se zăria marea mașină în activitate, elaborând electricitatea necesară iluminatului teatrului, când urmă să aibă loc reprezentarea „Fedorei”.

Între 8 și 9 al serii schițate, o formă umană se desemnă de-asupra gardului la locul descris, umblând ca un motan în noapte să nu atragă atențiunea cuiva.

Eră Alin, care se pregătiă să sară, rămânând ca și eu să-l urmez numai decăt.

Dar abia sări bietul Alin, când aușul meu fu isbit, pe de o parte, de un gemet dureros, iar pe de alta, de o voce stridență ce se pregătiă de atac:

— Da care ești aci pe capu meu, mă, fire-ai al iaca — cui să fi... hm...

— Lasă-me nene, că me lovi reu, mă nene, uuu...

Ce se întemplase ?

Alin, în loc să sară pe stratul de ninsoare, sărise pe coiful lucitor de pe capul unui pompier, ce stătuse ciucit pe sub gard și fiind că pompierul îl înșfăcase de chică și-l trăgea de urechi, aușii pe Alin printre lacrimi și suspine:

— Nu me bate mă nene, fie-ți milă mă frate, că și eu am fost militar, să mor de ț-i-oii minți de nu m'am liberat sergent-manjor din armată anul trecut, dar acum sunt elev în liceu, me înțelegi, elev sărac, care vine să vadă pe actori cum joacă. Uite, te cinstesc cu 20 de bani, dar să lași și pe prietenul meu și camarad de școală care are să sară și el

Simbolul păcii.

gardu ; nu mai spune că ne-ai vădut pe aci ; nu-i așa că n'ai să ne dai de gol ?

Pompierul, strângând cei doi gologani în mână, murmură binevoitor :

— Ai avut noroc că ai fost leat fârtate, după cum mi-ai spus, că apoi nu știu zeu ce s'ar fi întâmplat. Haid, strecurați-ve mai repede prin ușa aia să nu ve vadă cineva.

În urma acestora, Alin strigă :

— Mă Petrace mă, haide mă ce mai stai, n'ai auzit că și domnialui e din ai noștri ?

La care invitațiune, îmi făcui și eu aparițiunea de-asupra gardului și sărind la rëndul meu în apropierea lui Aiin, am pășit cu inima sburată până la ușa care răspundea în parterul benoarelor și pe aci ne-am strecurat înăuntru în momentul când cortina se ridică. Din coridor ne-am îndreptat spre intrarea

principală și de aci coborînd câteva trepte, ne-am dus să ne aședăm în staluri.

Ca nici odată, în seara aceea, întrebându-ne un obraznic controlor de bilete, noi i-am răspuns cu mândrie că suntem cu familia care e în lo-gea de vis-avis.

Controlorul, nou în exercițiul funcțiunei sale, se uită într'acolo cu interes și remase pe deplin convins față de zimbetul ce l-a observat pe fața colegului nostru George Vercescu ce se găsiă în loje cu familia sa și care ne cunoșcea că am intrat în teatru de contrabandă, motiv care-l făcea să zimbească.

De dragul artei devenisem niște trăgători pe sfoară bună de spânzurat.

Experiența pe de altă parte, ne învățase să fim iscusiți ca niște eroi din romane, încât n'a fost chip să ne prindă nici odată dnii controlori ai templului luminei.

În tot orașul eră mare mișcare, căci un eveniment artistic avea să albă loc, cum n'avusesse ocașie elita Craiovei să mai vadă până aci.

Telegrame afișate pe zidurile orașului anunțau sosirea celebrului tragedian Ernesto Rossi, care, în turneul său artistic ce-l întreprindea prin capitalele : Austriei, României, Turciei și Rusiei, se oprise și în Craiova, să represinte 5 tragedii Sachesperiane ce formau repertoriul său și anume : Romeo și Julieta, Hamlet, Ludovic al XI-le, Othelo, Schi-loc și Moartea civilă scrisă

pentru acest mare geniū.

A doua zi afișe enorme anunțau reprezentarea tragediei : Romeo și Julieta.

De când se clădisse noul local al teatrului de repausata Maria Teodorini, nu se observase atâta îmbulzeală la ghișeul casieriei teatrului craiovean după bilete. Elita cumpărase cu preț îndoit pentru toate reprezentațiile, benoarele și lojele de rangul I și al II-lea.

Stalul I eră 15 lei, al II-lea 8 lei, al III-lea 5 lei, galeria 3 lei și totuș nu mai rămăsese nici un loc de vëndut.

Mie și lui Alin nu ne scăpă nimic neobservat din ce se petrecea la teatru.

Noi nu eram în stare să plătim galeria cu un leu de ne-ar fi redus-o — de hatir — dar să plătim 3 lei ? !

— Să nu fim în stare să admirăm pe Ernesto

Rossi, i zic lui Alin, luând un ton de legitimă indignare.

Cum adică? Acest templu de lumină a fost zidit numai pentru „burtă verđi“ cari se lăfăesc pe grămeđi de aur și nu simt nici cât un purice, ei vin la teatru numai să-și omoare uritu? E vorba, ce ne facem, Aline?

— Ce să ne facem, știu eu! grăi el. Să te dai bine pe lângă Pișca al teŭ, altă speranță nu ved de nicăiera.

— Dar gardu — nu ne va servi la nimic săracu, tocmai în acest moment de grea încercare artistică pentru noi? Ce o să ne facă? O să ne ducă la poliție — în cazul cel mai extrem, când ne-ar prinde; acolo ne vom explica.

Polițaiul ne eunoașce, adică voi să zic me cunoașce pe mine ca unul ce sunt meditatorul copiilor sei. Voiŭ pleda cauza amândurora cu succes...

— Eu zic să ne facem întei datoria către nen' teŭ Pișca și de ne va refușă, atunci peste gard... și...

— Bine, fie și-așă — și în urma acestei înțelegeri me ființa la ghișeu.

Nenea Pișca, cređend că e vre-un „ban-gata“, fără să se mai uite la mine, me întimpină:

— Nu mai am nici un bilet, domnule.

— Dar... nene Pișca... sŭnt... eu, ingăna!

Domnia lui își potrivii ochelari și distingên-du-me la lumina electrică, numai ce-l audi:

— Cum?! tu cști me... nu ți-e rușine, hai? În astă seară vii să-mi ceri intrarea gratuită! Afară să nu te ved! Nu veđi că teatru e plin de lume?

Cum am spus, nici odată nu îndrăsnisem să insist sau să-l contrariez, căci îi șcieam firea, dar de astă dată eram hotărit să me rēfuese cu dēnsul, căci cauza care me aducea aci eră mare, eră un act din cele mai însemnate din viața mea: acela de a vedea și admiră pe o celebritate a lumii, un geniŭ incomparabil, un semizeŭ al artei dramatice, cum nu s'a mai născut în lume, care trecea ca un meteor pe orizontul Craiovei și poate nu eră să-l mai vedem nici odată, precum s'a și întēplat.

— De ce să-mi fie rușine, nene Pișca? Ce fel, lumina a dat-o Dzeŭ numai pentru cei bogăți, iar noi săracii să n'avem dreptul a ne împărtași cu ea?!

Credeam că l-am infundat cu raționamentul meu și apoi pentru a-l convinge, incepu a-i vorbi în figură, bine înțeles, dar ce voiă să șcie de metafora mea nea Pișca?

— Pleacă mă, nu me înțelegi, că te dau pe mâna poliției, îl audiți țipând la mine.

— Sluga dtale, nene Pișca, inse să știu că dl Rossi nu va jucă fără mine în seara asta, îi riposta ironic.

— Fugi mă obrasnicule, strigă el, tremurând de mânie de astă dată...

În fața atitudinei amenințătoare a lui nenea Pișca am eșit afară și comunica kolegului Alin care me așteptă pe trotuar, rezultatul.

— E, ce e de făcut, mei?

— Nimic, frate-meŭ; moșu s'a înfuriat pe mine, de cugetam că-l va găsi damlaua.

— Atunci ce ne facem vere?

— Ce am mai făcut: la gard, băete, comanda!

L-am prevenit că Ernesto nu va jucă fără mine.

— Să nu ni se infunde tocmai în seara asta, mă Petrahe.

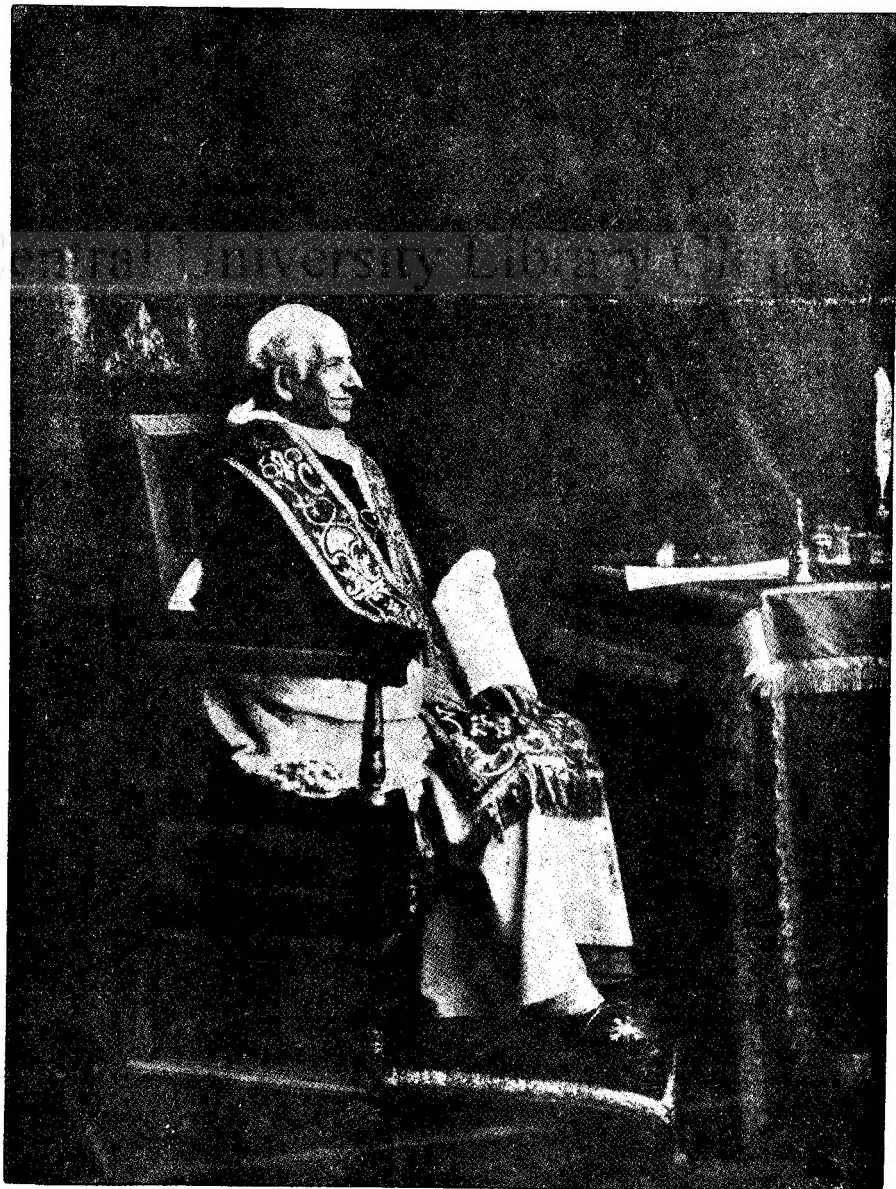
— Fie ce-o fi, eu sŭnt hotărit; dacă vrei urmează-me; de unde nu, eu sar gardu și singur.

— Mă, tu n'ai nici doi franci la tine?

— Și ce vrei să faci cu ei?

— Să-l rugăm să ne lase în galerie cu câte un leŭ.

— Aș, ce stai să vorbești Aline, ne trebuie 6

Papa Leon XIII.

Portret din anul jubilar.

lei și apoi cum e supărat moșu pe mine, nu ne-ar lăsa să intrăm nici cu o sută de lei.

Trecuse vre-un sfert de oră de când tot parlamentam noi pe trotuar în privința modului cum am face, cum am drege să pătrundem în cetatea luminei, când un domn bătrân cu blana pe el până în pământ, cu ochelarii în nas și cu șosonii descheiați în picioare înaintă zorit spre noi cari ne găsim în colțul extrem al curții teatrului.

— Ce se făcū domnule, că acum cu chiū cu vai me scăpaī de el...

La lumina felinarului, nu-mi trebuī mult să-l recunosc, că nu erā altul decât nenea Pișca și apoi aūdindu-i glasul și cea ce a rostit, am înțeles că pe mine me caută.

La început cređuī că și-a pus în gând să me trimită la poliție pentru purtarea ce o avuseī față de dsa, inse când il vedūī foarte aproape de noi, me hotărī să-i cer iertare chiar de pe acuma pentru a-mi asigura viitoarele reprezentații cel puțin; de aceea luând tonul pocăitului, il întrebaī :

— Pe cine cauți nene Pișca ?

El, recunoscēndu-mi glasul, accentuā :

— Pe tine loază 'mbănată... Cu purtarea ta m'ai făcut să turbez de ciudă.

— Te rog să nu fii supărat, nene; altă dată n'am să-ți mai dau ocașie să te superi.

— Bine, bine, te-am iertat, dar ia urmează-me acum mai repede.

Fără a-i cere vre-o lămurire că ce are de gând să facă cu mine, il urmaī până în biuroul lui unde imi zise :

— Doreșci să veđi pe Ernesto Rossi cum joacă, hai ?

— Cum să nu, nene Pișca; aș da jumătate din viața mea, și-aș rămănea etern recunoscător.

— E, de așea te-am chemat să-ți comunic că ți-am făcut de rost să intri în teatru, inse cu condițiune că la toate reprezentațiile ce le va da Ernesto Rossi să aparī în scenă deghisat ca figurant pentru care vei fi plătit cu 20 lei pe seară.

Imi veniā să țip de bucurie; cređuī că me înșeală aūdul său nenea Pișca vrea să-și bată joc de mine, de așea întrebaī tremurând de emoțiune :

— Este adevărat ceea ce spui, nene Pișca ?

— Se 'nțelege, că mie nu-mi arde în acest moment de glume, Ernesto m'a autorizat să-i gășesc un elev și eu m'am gândit la tine să câștigi și parale, să-ți satisfaci și dorința.

O, în fața dorinței ce aveam de a vedea pe Ernesto Rossi jucând, cine se mai gândiā la parale !

Pe când se urma discutiunea aceasta între mine și nenea Pișca, iatā că apărū în pragul ușei biuroului o figurā majestoasă, de și cărunță, inse plină de viață în ochii căreia străluciā focul sacru al artei, iar pe fruntea-i largă geniul nemuritor.

Ridicaī puțin capul spre a fotografia bine în memorie acest cap de zeū antic impodobit de un pēr negru care îi umbriā o bună parte a frunții.

— Ernesto Rossi, grāi casierul teatrului sculându-se respectuos de pe scaun.

Apoi întorcēndu-se spre mine :

— Monsieur Vulcan, un bon elev du notre licee.

Ernesto Rossi imi întinse mâna cu multă căldură și fixându-me în ochi, se adresā mulțumitor pe franțuzeșce lui nenea Roșea :

— Ți mulțumesc din inimă, scumpe domn, că

m'ai gășit un tiner ca dēnsul, în ochii căruia cetese dragostea de artă. Apoi mie :

— Bine voeșce a me urmā, scumpe dle Vulcan, spre a-ți da deslușirile cuvenite în scenă și a te îmbracă; ne mai fiind decât 15 minute până la începerea spectacolului.

L-am urmat și în câteva minute aflai din gura maestrului ce trebuā să fac în timpul acțiunei. Me deghisai în costum de paj medieval și când cortina se redicā, eu me gășiam postat la dreapta reginei, lângă tron.

Nu voiam să știū de nimic și de nimeni că profesorii mei se gășiau toți prin staluri și me priviau cu curiositate, unora nevenindu-le a crede că sūnt eu.

Ochii și mintea mea erau concentrate aspra mișcărilor maestrului.

Voiu lăsa la o parte pe Romeo și pe Hamlet cei doi eroi ai tragediilor cu acelaș nume, reprezentați cu atāta precisiune și naturalețe de o vērștā de aproape 60 ani și voiu trece cu tributul admirațiunei mele la Ludovic al XI-lea, la acel rege paralytic a cărui avarițiune pentru aur și coroana sa aū contribuit la o creațiune genială, demnă de peana nemuritorului dramaturg.

O Ernesto, Ernesto, pe când Shakespeare și-a imaginat pe un Ludovic, tu i-ai dat viață, tu ai fost Dzeul lui Ludovic al XI-lea.

Dar iatā-l că apare tārindu-și un picior paralytic, cu mânilor într'o veșnică tremurare, cu ochii injectați de sânge, cu fața crispată de suferințe fizice și morale; și fiecare fibră de pe mușchii obrazilor marelui tragedian se poate observā că se mișcă pentru a ne face să vedem cu ochii nostri cafanul sufleteșce în care clocotese atātea pasiuni șguduitoare și el Ernesto — ca un zeū, adānc cunoscător al analizei sufletului omenesc, revisueșce fiecare patimă, o analizează înālțându-se biruitor până la cea mai naltă concepție de asupra căreia tronează Dzeul universului.

Lumea din teatru, artiștii, toți ne simțim micimea și ne minunām înmărmuriți în fața sublimului în artă. Mie mi se opreșce respirația; par că me indeamnā o putere nevedută să me proștern innaintea geniului acestui om supranatural; poate că aș fi făcut-o în sinceritatea admirațiunei mele, dacā într'un moment de supremă iresistență, n'ar fi isbucnit în salā uraganul aplauselor pornit din mii de pepturi, care părea că nu va mai luā sfērșit.

Se aducea un omagiū neperitor de recunoșcință și admirațiune maestrului, când Ludovic paralyticul se luptā cu fiul seū care voia a-i furā coroana.

Erā o luptā desperatā — pe viață și pe moarte, la care nu s'ar fi încumetat să se avēnte un al doilea decât Ernesto Rossi, fără a riscā de a succombā invins.

Maestrul inse, în fața aplauselor furtunoase își descoperise capul — ca semn că-l mișcase.

Publicul părea că e stāpānit de un delir. Erā un moment înālțător, divin, care nu se mai repetā pentru a doua oară în viața unui muritor.

De la Ernesto Rossi am învățat să cunosc sublimul în arta dramatică.

Dar de la acest eveniment artistic — am considerat ca cea mai mare crimă de a escoladā gardul pentru a pătrunde în templul luminei.

Și de câte ori me găsesse în fața unui artist, prin succesiune de idei, amintindu-mi de Ernesto Rossi, simt o lacrimă sângerândă picurându-mi în inimă-mi pe furis.

De ce această lacrimă furisă ?

O, numai Ernesto mi-ar putea răspunde !

(Va urmă.)

Petru Vulean.

S o n e t.

*Cum zorii zilei se aprind
Pe câmpul plin de flori
Și firea 'ntreagă o cuprind
At vîetii dulci flori ;*

*Și cum luceferii aprinși,
În goluri neștiute,
Lumină țermii necuprinși
At lumilor vedute :*

*Așă amorul tei virgin
In anii tinereții
Resfrânge raze de senin*

*Pe calea neagră-a vîetii,
Și face tratul dulce, lin,
Ca zorii dimineții !*

Petru Țintea.

I m p r e s i i

Pentru Filotica.

Sînt singur în odaie, aședat la fereastra ce dă în spre grădină. E seară. Vreme frumoasă, cer senin, stele multe. Luna par că e infiptă în vârful turnului bisericii, care se zărește în depărtare. Razele ei se prelungesc ca niște panglicii lungi de argint pretutindenii, cât vezi cu ochii... Un vînt ușor face să foșnească frunzișul celor două șiruri scurte de caiși, dinaintea ferestrii mele. E liniște. Liniștea și melancolia asta a serii îmi dau fiori par că, îmi pîtrund până în suflet și me fac să gîndesc, să gîndesc mult și adînc, la lucruri vedute, cetite, audite...

Astăzi după masă am plecut de-acasă. Am fost sus, pe dealul din apropiere. M'am aședat acolo, în vârful dealului, lângă o lespede mare de peatră, avînd la stînga unul dintre cele două turnuri înalte, vechi și ruinate.

Până atunci fusesem acasă. Recetisem din studiul lui Georg Brandes asupra lui Maupassant. Me oprisem la pagina, unde e analizată întru câțva poezia : „Gășcele sălbatice“, după ce îi e scris înțelesul pe scurt.

Un cârd de gășce sălbatice sboară spre sud, peste o câmpie întinsă, formînd un triunghi, care se mărește, se lărgesc din ce în ce. Gășcele trec cu repedeală, strigînd mereu și întîndu-și gâturile lungi. În aceeași vreme jos, pe câmpie, surorile lor domestice umblă încet, greoiu. Un băiat zdrențuros umblă în urma lor, fluierînd. De-odată cele de jos aud strigătele cetei sălbatice, care trece pe sus.

Ele ridică capetele și ved pe surorile lor străbătînd vîzduhul. Bat din aripele tăiate, încep să se neli-niștească. O amintire slabă, adormită în adîncul sufletului lor, o amintire a stării de libertate de la început, a libertății aceluia din care se trag, se des-teaptă par că în ele și cu fețele în sus, încep să strige din răspuneri, ca și când ar răspunde strigătelor cetei sălbatice...

Cea din urmă frasă cetită, închisei cartea și peste puțină vreme plecai. Aveam să repetez a doua zi încă odată cele cetite, începînd de la capitolul al doilea. Me cuprinsese par că și pe mine un fel de dor de libertate, de-a eși, de-a fi în liber, de-a gîndi în liniște și 'n singurătate, în aer curat și privind cerul albastru.

Acolo sus eră încântător. D'abiă ajuns, observai, că departe, tocmai la marginea orisonului, cerul eră roșu, par că eră în flacări, un roșu fermecător, înaintea căruia stai mirat, încântat, care-ți ia ochii. Se pregătiă soarele să apună. Plecă în alte părți, plecă să lumineze și să încăldească alte locuri, să deștepte alte speranțe.

Cățiva pași de la mine se ridică turnul zidit din peatră, mare de tot, gros, fără acoperiș, de aceeași dimensiune sus, ca și jos, cu două sau trei ferestrii mari, rotunde și stricate de vreme și cu vre-o câteva mai mici, tot în aceeași stare și tocmai de-asupra, cu două galerii strîmte, un fel de balcoane de peatră. Acesta e numit „Turnul alb“. În giurul lui petrii mari de toate formele, tufisuri, scînduri rupte și bucăți de bîrne putredite.

E zidit pe la 1494. Într'o vreme fusese prada unui foc mare. Atunci fusese ruinat și toate lemnăriile din el fuseseră nimicite. Reparat complet înainte cu vre-o două sute de ani, stă până în ziua de astăzi, ca un uriaș și când îl vezi noaptea, din depărtare, ca un monstru înspăimîntător, pregătit să pornească în fiecare moment pe coborișul de peatră ce stă înainte...

Mai incolo, cale de câteva minute de la locul în care me găsiam, se zăria celalalt turn, mai mic, dar mai ruinat și cu totul înegrit de vreme. Nu se șcie cu siguranță timpul în care a fost zidit. Acesta e numit : „Turnul negru“.

În fața mea eră : „Tâmpa“, munte înalt, drăguț, acoperit cu o pădure deasă de fagi, cu vârful de peatră, tăiat într'adins par că, cu cochetărie, cu eleganță.

Înaintea mea, în jos, vedeam orașul, distingeam stradele, casele, trecătorii și 'n depărtare zăriam câmpul, coșurile fabricilor și câteva sate din împrejurime.

Se inseră. Întunerecul se lăsă încetul cu încetul pretutindenii, învelind totul ca într'o umbră... Sufliă un vînt cald și ușor. Eră liniște. Din când în când câte-o pasere sbură tăcută și repede pe de-a-supra mea... Câte-una intră în turn. Nu se audia nici un sgomot.

Cum stam în liniște, me luară gîndurile, ca să me poarte în toate părțile, în toate direcțiile. E afar' din cale de frumos, e ceva nobil, sfînt par că, ca într'un loc liniștit, neconturbat de nimeni, să dai libertate gîndurilor tale, să te transpu în altă lume, să-ți uiți cu totul de tine... Gîndesci, te duci cu mintea la tot, la tot ce șci, lumea întregă îți trece par că pe dinainte, țeri, oceane și mări, oameni, evenimente și împregiurări...

Sunetele unui clopot mare, sunetele ceasului din turnul vre-unei biserici și 'n lumea gândurilor tale te transpui imediat la orașe mari și depărtate... la Paris... sună ceasul de la biserica Nôtre-Dame... la Venezia... bate șase ore de seară ceasul din turnul înalt și vechi al bisericii San Marc...

Și câte încă!

Auđii într'un rënd câte-un fluerat lung de masină, câte-un șuerat lung și puternic din coșul înalt și înegrit de fum al vre-unei fabrici, apoi altul... altul... din ce în ce mai depărtate. Se lăsă de lucru. Și-atunci gândii de-odată la orașele mari industriale din statele occidentului, par că vedeam cum es lucrătorii din marile uzine, un popor întreg de muncitori, trecând pe stradele strălucite ale Parisului său ale Londrei și mergând acasă...

Și visam meret, mergeam meret înainte cu gândurile, uitându-mi cu totul de mine și de locul în care me găsiam.

Niște sgomote în apropiere imi conturbară șirul gândurilor. Nu șieam de unde vin.

De-odată vėduiū o pasere mare, care sburā pe de-asupra mea. Făcū în sbor câteva cercuri pe sus, pe de-asupra turnului, ca un uliū, când se pregăteșce să nāvāleascā de-odată asupra unei prāđi pe care o vede jos și-apoi intrā în turn. Feste un minut iarāș liniște, liniște mare.

Gāndiam, câte culburi și câte paseri vor fi în turn, printre ruinile acelea!

Sunā șapte ore la orologiul marei biserici, care se vede în jos, în oraș. E drept să se numeascā: „Biserica neagrā“, căci e neagrā, neagrā de tot, începēnd de jos până în vėrful turnului. E înegritā de vreme și de focuri, de câteva focuri mari, cari în vechime au bāntuit tot orașul. De câte-ori o vėd și de câte-ori trec sau intru pe-acolo, simt par că veacurile, simt vechimea zidirei. Columnele, arcadele, bucāțile mari de peatrā cubicā din care e ziditā clādirea întreagā împreună cu turnul, imi dāu fiori par că.

E mult de când s'a zidit. În istoria orașului Brașov e dat ca sigur anul 1385, ca anul în care s'a început zidirea. În șapte ani s'a pus fundamentul și 'n trei-zei și trei de ani s'a zidit partea de de-asupra așā, că după patruzeci de ani, la 1425, biserica a fost terminatā complet. Sub toate raporturile, e o lucrare uriașe.

Cum se inserā, apărea ca o fantomā giganticā, neagrā, înspāimāntătoare, care par că se înalță, se măriā din ce în ce, acoperind totul, strivind tot din giurul ei...

În depārtare, la stānga, în vėrful unui deal, se zāriāu turnurile „cetāțuiei“, cum numeșce poporul fortăreața aceea. E veche, veche de tot. Într'o vreme, pe la anul 1529 a fost cuceritā și dārimatā de-un domn român, de principele Petru al Moldovei. Par' că o vedeam încongiuratā de toate părțile de vechii noștrii ostași romāni, par' că-i vedeam urcānd dealul, ajungēnd în vėrful lui și intrānd în cetate.

Gāndii atunci la poporul nostru românesc și de la el, plecaiū mai departe cu gândurile, rēnd pe rēnd me duseiū cu mintea la alte popoare, la istoriile lor, la paginile de aur ale istoriilor lor. Me oprii cu gândurile la francezi, la romāni. Istoria francezilor te oboseșce, te ucide par că. Trebuie să te entusiasmezi, simți o înalțare, o mulțānire par că și 'n tot casul o admirație fără margini pentru țara lor, pen-

tru poporul acela neastēpērat și viteaz, peste măsurā de inteligent, peste măsurā de deștept. Istoria romānilor te emoționează până la lacrimi, simți, că-ți vine să plāngi, simți cum și se opreșce plānsul în gāt, plāns de milā, de durere, de bucurie și de nenumērate ori de-o completā mulțānire sufleteascā, plāns de fericire prea mare, la gloriile falnicilor noștrii strābunī. Înaintea lui Ludovic XIV ori înaintea lui Napoleon I aș sta drept, cu fruntea ridicatā, i-aș admirā fără să fiū înduioșat, i-aș admirā ca pe niște personalități supranaturale, ca pe niște uriași; înaintea lui Mircea cel mare, înaintea lui Mihaiū viteazul ori a lui Ștefan cel mare aș sta cu capul în jos, înduioșat până la lacrimi, aș sta cu fricā par că, ca în fața unor sfinți. Ei sūnt sfinți pentru mine. Nu și-au făcut palate cu sute de milioane, nici nu le-au trecut prin gānd vre-odată să ia piramidele Egiptului. Ei și-au apērat moșile lor, și-au apērat petecile lor de pāmēnt, pāmēnt strābun, scump, sfânt și românesc.

Dar se făcuse intunec de tot, erā tārziū. Plecaiū pe cārările lungi, drepte, pe margini cu șiruri de brađi tineri. Trecuiū pe lāngā zidurile înalte, puternice și întregi altā-datā, cu cari e încungiurat orașul. Acum sūnt ruinate și ele și pe de-asupra lor creșce iarbā, o iarbā rarā, înaltā, subțire, fără putere.

Mergeam înainte încet. Ajuns jos în oraș, la un loc vėduiū mulțime de oameni, adunați în giurul unui car cu doi cai. În car erāu vre-o trei țeranī. Erāu romāni.

Ce erā, ce se întēmplase?

Peste câteva minute șieam toatā întēmplarea.

Niște țeranī romāni veniserā cu carul la oraș. Unul dintre ei avea pe pālārie o cocardā micā cu tricolor românesc. Observat de un gardist, carul fusese oprit, cocarda luatā și țeranul trebuī să se întoarcā la poliție. Și 'n decursul acestora se adunase mulțimea.

Țeranul român nu erā trist, nu se rugā, se simția nevinovat de ceea ce făcuse, cu toate că la poliție va fi închis, pus la amendā... Gardistul erā vesel, nu mai șiea ce să facā pentru ca lucrurile să meargā mai repede. Fără indoialā, la poliție va fi lāudat, distins, avansat poate...

Peste puținā vreme lumea se imprāșciā. Fiecare discutā după modul seū de gāndire, după judecata sa, după sentimentele dietate de naționalitatea sa. Unii erāu iritați pe gardistul, alții pe țeranul român. Cei cari nu erāu nici romāni, nici unguri, spuneau cu nepāsare întēmplarea la alții, cari veniāu mai tārziū.

Afacerea terminatā, plecaiū și eū. Pe strade se aprindeāu felinarele. Începū să sufle un vėnt, care ridicā praful de pe strade și mișcā în toate părțile flacāra gazului aerian de la felinare, făcēnd să joace lumina pe trotoare și pe zidurile caselor.

Din depārtare veniāu sunetele unui corn. Cum erāu duse de vėnt sunetele lui, odatā într'o parte, altā-datā în alta, se auđiāu când slabe, fără putere, când se ridicaū de-odată și deveniāu puternice. Se înābușaiū, se închideāu, se loviaū par că de lucruri uriașe, cari le luaū toatā puterea și nu le lāsāu să se rēspāndeascā în nemārginitul spaț, pentru ca peste câteva momente să iasā în liber, să treacā peste toate pedecile și astfel învingēnd tot, să fie mai puternice, mai cu rēsunset...

Brașov.

Stelian Russu.

SALON.

Să ne curățim limba!

— Rubrică permanentă. —

Chestiunea cea mai importantă, din câte s'au discutat în ședințele plenare ale secțiunilor Asociațiunii, la 13 și 14 l. c. în Sibiiu, a fost de sigur ceea ce privește unificarea limbii noastre literare.

Convingerea aceasta ni se confirmă prin vocele presei, cât și prin scrisorile particulare ce am citit, cari toate au salutat cu cea mai mare bucurie mișcarea pornită la inițiativa dlui Iosif Șterca Șuluțiu, zelosul vicepreședinte al Asociațiunii.

Dar trebuie să o simtă fie-care Român, dornic de progresul nostru cultural, căci fără o limbă literară, pe care de-o potrivă s'o înțeleagă toți Românii de pretotindenă, nu se poate închipui înaintarea idiomului nostru național.

Elementul românesc ocupă un teritoriu foarte mare, este respirat în mai multe țări; cu toate aceste graiul poporului nostru în fond pretotindenă a ramas același și numai unele cuvinte intrate prin influențe din partea locului îi dau câte un colorit particular. Limba literară inse nu este aceeași pretotindenă. Sunt mari deosebiri nu numai de cuvinte, ci și de sintaxă.

Cine citește un ziar de la noi și altul de peste Carpați, numai decât va observă aceasta. Limba de dincolo e mai clară, mai ușoară și mai mlădioasă; a noastră mai greoaie și mai mohorită. Causa acesteia este că cei mai mulți de la noi s-au făcut studii în școli străine, că și în viața de toate zilele au a face cu alta limbă și astfel stau tot sub influența unei cugetări străine, — câtă vreme, cei din România, dacă și sunt influențați de altă limbă, aceea e o limbă soră, e limba franceză, a cărei sintaxă e întocmai ca cea românească.

S'a făcut, ce e dreptul, mult și la noi pentru a ne apropiă de graiul de peste Carpați. Cine va ceti ziarele noastre de acuma-s 20—30 de ani și va compară limba lor cu aceea a ziarelor ce avem astăzi, va găsi de sigur un progres. Dar să fim dreți și să recunoașcem că suntem încă departe, prea departe, de ținta dorită. Avem mult, foarte mult, de muncit pentru ca să o putem atinge.

Inse toamă pentru că este mult de făcut, trebuie să începem cât mai îngrabă și cât de mulți, dându-ne tot concursul, toată forța intelectuală, toate studiile și toate experiențele noastre.

„Familia“, ca organ literar, a stăruit și până acuma pentru unificarea limbii noastre literare. Ea întimpină dar cu cea mai intimă însuflețire mișcarea pornită acuma în direcțiunea aceasta.

Drept probă a căldurei cu care urmărim chestiunea adusă la ordinea zilei, deschidem în revista noastră o rubrică nouă și permanentă, sub titlul scris în capul acestor rânduri, punându-o la dispoziția tuturor cetitorilor nostri, să-și spună ori cine părerea, propunând moduri de îndreptare, arătând greșelile

de limbă și corectivele lor, ca astfel săptămână de săptămână să putem contribui la marea operă a unificării limbii noastre literare.

În deosebi facem apel la profesorii de la institutele noastre de învățământ mai nalte, precum și la colegii publiciști, cari prin felul ocupațiunii lor au dese ocațiuni să facă observațiuni în ceea ce privește defectele limbii literare române: să vină a ne spune păsurile și îndreptările introduse și recomandate de dânsii.

Iosif Vulean.

LITERATURĂ.

Operele complete ale lui M. Eminescu. O știre bună, care va înveseli pe toți amatorii de literatură. Institutul de arte grafice „Minerva“ din București a început să publice operele complete ale lui Eminescu. Publicațiunea se face sub îngrijirea dlor Nerva Hodoș și Ilarie Chendi. Volumul prim a apărut zilele trecute și conține literatură populară, tot scrieri inedite. Dl Ilarie Chendi i-a făcut o prefață foarte valoroasă, arătând pe temeiul lucrărilor inedite ale poetului, cât de mult a iubit acela poporul și cât de național a fost fondul creațiunilor sale. Din manuscrisele lui se poate vedea cu câtă dragoste a cetit dânsul vechia literatură românească, precum și literatura populară, din care s'a și inspirat. Asemenea a studiat și istoria națională, de unde a scos subiecte pentru drame din cari inse a lăsat numai niște fragmente. Toate aceste atracțiuni sunt semnele romantismului, la care Eminescu a fost îndulcit de romanticii germani, ceea ce ofere dlui Chendi ocaziunea d'a studia prin o schițare competentă influența acestora asupra lui Eminescu. Poesiile populare din acest volum sunt culese de Eminescu și se împart în: lirice, voinescești și balade, chiuituri, satirice. Urmează poesii ale unor motive din popor, între cari câteva variante ale unor poesii cunoscute. În sfârșit patru povești în prosă. Volumul, la care vom reveni, costă 1 leu și 50 bani.

Dl Gr. G. Tocilescu despre escursiunea la Sarmisegetusa. Vineri la 5/18 iulie Academia Română a ținut ședință publică, presidată de dl I. Kallinderu. Cu aceasta ocaziune s'au ținut următoarele lecturi: dl dr. V. Babeș: Experiențele făcute de dsa cu dl E. Riegler despre epidemia peșcilor de la Herestru; dl Gr. G. Tocilescu: Sarmisegetusa și monumentele sale. Dl Tocilescu a început conferența sa espunând scopul escursiunii făcute de curând de Societatea istorică română din București în comitatul Hunedorii. Scopul acesta a fost stabilirea unor raporturi de frățescă comunicări științifice pe toate terenurile, dar mai ales pe acela al cercetărilor epigrafice și archeologice, între învățații speciali maghiari și români. Și nu eră, a zis dsa, o ocaziune mai nimerită pentru aceasta, decât acum când societatea istorică maghiară din comitatul Hunedorii invită pentru o escursiune științifică societatea istorică română. Căci la ce bun, ca cercetările epigrafice și archeologice din România să se mărginească la granițele politice ale țării, când se știe că aceste granițe au fost altele decât cele de azi, în epoca romană. Dl Tocilescu este de părerea ca Academia Română să intervină în orice chip și cât de curând

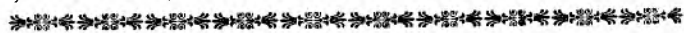
pentru a îndemna cel puțin printr'un mic ajutor pe învățații maghiari din comitatul Hunedorii, pentru a continua săpăturile și cercetările întrerupte. Numai când toate inscripțiile găsite în comitatul acesta — de o eleganță de sculptură cum nu sunt nici la Roma — când toate baso-reliefurile aflate, toate templele semnalate, toate statuetele și lagărele romane și dace vor fi sistematic esplorate, studiate și rezultatele publicate, numai atunci vom putea cunoaște înflorirea la care ajunsese romanitatea aici. Întrând în subiectul comunicării, dl Tocilescu zice că Deva are un muzeu, în care se cuprind tesaurile epigrafice și sculpturale aflate în comitatul Hunedorii și inscripțiile găsite la Sarmisegetusa. A vizitat castelul contelui din Mintia, fără îndoială pe locul chiar său în apropierea castelului Mincia, al cărui nume de sigur îl conservă, unde se află o bogată colecțiune de inscripții și baso-reliefuri. În acest castel a petrecut însuș Mommsen două săptămâni. Escursionistii au vizitat apoi castelul Huneșilor, unde legendele păstrate de țărani ne aduc aminte de glorioasa epocă în care armatele ungare, conduse de eroul român Huniadi, au înfrânat de atâtea ori pe îngrozitorii ieniceri. Face un tablou admirabil al văii Hațegului. Voind să vorbească de Sarmisegetusa, obiectul propriu al comunicării, dl Tocilescu regretă că nu poate face ceea ce ar fi dorit să facă; timpul și mijloacele neajutându-l. Timpul pentru că în într'o scurtă comunicare ar putea descrie fundarea orașului, anul, organizarea socială și politică, colegiile și altele și, apoi și din cauza mijloacelor pentru că în mare parte monumentele Sarmisegetusei stau încă ascunse de tot sau sunt numai în parte esplorate. Din Sarmisegetusa, din Grădiștea, nu s'a desgroat decât o mică parte, se ved din ziduri abia o înălțime de 2 metri și nu se cunosc laturile de 600 și 300 metri, de care avem cunoștință. Și astfel cel ce s'a oferit tot zelul pentru aceste cercetări, care a sacrificat o viață întreagă unor asemenea frumoase îndeletniciri, e adânc mișcat și, foarte emoționat, dl Tocilescu nu are cuvinte îndestule pentru a deplânge nepăsarea învățaților maghiari față de asemenea importante monumente. Continuând, conferențiarul, ne amintește de amfiteatrul Sarmisegetusei „o adâncătură ce are la mijloc o piatră cu inscripție, două extrade, o bancă cu numele celor cari aveau dreptul la aceste locuri și atâta tot“. Mulțumită aceleiași nepăsări, desgroările n'au înaintat și concluziuni sigure învățații maghiari n'au nici asupra amfiteatrului, cum nici asupra templului de pe o latură a acestui amfiteatrul.

Memoriu despre starea Moldovei. În sesiunea generală din 1900 a Academiei Române, regele Carol a ținut în ședința solemnă de la 13 martie o cuvântare prin care a presintat un memoriu istoric scris în limba franceză la 1787 de comitele d'Hauterive, secretar al Domnului Moldovei Alesandru Mavrocordat și adresat lui Alesandru vodă Ipsilante, Domnul Moldovei. Acest memoriu, dimpreună cu cuvântarea-studiu a regelui se publică acum într'un volum, la București, în edițiunea Academiei Române, în limba franceză și în traducere românească, sub titlul pus la începutul acestor rânduri. În supplement se dau și alte serii ale comitelui. Ca a daus dnii St. Orășanu și I. Bianu fac niște notițe privitoare la autorul și la Ipsilanti. Dl I. Bianu relevă observațiunile comitelui despre limba românească și despre raporturile ei cu latina și cu cele-

alte limbi romanice și despre raporturile tuturor acestor limbi moderne, dimpreună cu cea românească, față cu limba latină. Este surprinzător, scrie dl Bianu, de a vedea, la 1787, înțeleasă cu atâta petrudere dreaptă formarea limbilor romanice din limba romană populară, vulgară, din care s'a format și latina clasică. Pe timpul când a scris d'Hauterive acestea, credința răspândită era că limbile romanice s'aau format din latina clasică printr'o degenerare sau o corupțiune neînțeleasă și neexplicată; iar limba românească era socotită de străini și de ai noștri ca o amestecătură de fărâmaturi din fel de fel de limbi. Filologii români latinisti de peste Carpați, Samoil Clain și Șincal, începuse și densesi numai pe la 1780 a socoti limba românească ca o producțiune a degenerării limbii clasice latine. La 1816 a început a publică Provențialul Raynouard scrierile sale, în cari desvoltă ideea că din limba romană s'a format mai întâi limba provențială, apoi din provențiala s'aau desvoltat toate celelalte limbi romanice. Numai la 1826 a început a publică Fr. Diez studiile sale, prin cari a întemeiat filologia romanică pe basa științifică pe care s'a desvoltat până astăzi, și a stabilit că limbile romanice sunt o continuare, o desvoltare neîntreruptă, din limba romană populară sau vulgară. Comitetele d'Hauterive a vedut, a înțeles și a scris acest adevăr la 1787 — adevă cu aproape o jumătate de secol înainte de Diez. D'Hauterive își aplică teoria la toate limbile romanice și și-o dovedește cu trei liste de cuvinte destinate să arate: 1, că cele patru limbi romanice (franceza, italiana, spaniola, româneasca) sunt mai de aproape asemănate, înrudite, între ele decât fiecare dintr'ensele în deosebire cu latina clasică; 2, că cele patru limbi romanice nu derivă din latina clasică, ceea ce dovedește o serie de cuvinte, cari sunt romane și comune la tus-patru, dar nu se află în latină; 3, că româneasca (moldoveana) nu derivă din limbile romanice moderne, ceea ce dovedește o listă de expresiuni cari sunt comune latinei și româneștii, dar nu se află în celelalte limbi romanice. Comitelui d'Hauterive i se cuvine astfel un loc de frunte în premergătorii filologiei romanice. Acest loc nu i s'a dat până acum, pentru că scrierile lui, arătate aici, au scăpat din vedere filologilor.

Statistica publicațiilor periodice în România.

Ministerul de interne a terminat statistica de toate ziarele, revistele și publicațiunile oficiale, cari apar în România. După această statistică, numărul tuturor publicațiilor din țară e de 223, astfel repartisate: În capitală 136 și anume: 56 de ziare, din cari 19 cotidiene, 62 reviste și 18 publicațiuni oficiale. În provincie, 52 de ziare, 14 reviste și 21 de publicațiuni oficiale, adică un total de 87, numai în provincie.

T E A T R U.

Concert și reprezentație teatrală în Beliū.

Corul plugarilor gr. or. români din Beliū, Bihor, va da la 27 iulie n. concert și reprezentație teatrală în ospătaria cea mare. Venitul curat se va dăruî fondului școlar. Program: 1. În fênul de curând cosit. ** Cor mixt. 2. „Ce fericiti am fi împreună“, poesie de Vlahuța, declamată de Cornelia Musca. 3. „Bucurie“, doină populară, cântată de Nic. Gligor pl. — „Mița cu clopot“ comedie populară într'un act de Iosif

Vulcan. Persoanele : Chirila, chitor, Nicolae Gligor ; Pelagia, chitorită, dsoara Florica Boglea ; Pinteas, crâsnic, Ioan Gligor ; Rafla, dascăliță, dna Elena Niga ; Ilisie, absolvent de preparandie, dl Cornel Musca ; Medreana, fată, dsoara Elena Mihulin ; Moș Luca, Ioan Carabuț ; Moș Terinte, Anton Zău ; I. om din popor, Nicolae Stanescu ; II. om din popor, Nicolae Carabuț ; III. om din popor, Vasile Sala ; Om beat, Zenobie Carabuț. — După teatru urmează dans. În pauză Călușerul și Bătuta.

Concert și teatru în Dobra. Corul bisericei române din Dobra și tinerimea română de acolo au aranjat în duminica trecută, cu ocaziunea adunării generale a despărțământului Asociațiunii, concert și reprezentație teatrală. Corul a cântat piesele : „Astăzi e zi de serbătoare“ de C. R. Karrasz, „Puiculița“ de V. Vasilescu, „Cisla“ de C. P. Porumbescu ; apoi s'a jucat piesa „Treii doctori“ comedie într'un act, localizată de Virginia Vlaicu. După reprezentația teatrală a început dansul.

Serată teatrală-musicală în Recița-montană. Reuniunea română de cânt și musică din Recița-montană va aranja mâne sâmbătă în 26 iulie n., în localul casinei române, serată teatrală-musicală. Întâiu se va juca „Cornul fermecător“ basm în 4 acte tradus de E. Biju ; apoi se vor cânta trei coruri, de Georgescu-Vidu, de T. Popovici și de Musicescu. În urmă va fi dans.

MUSICĂ.

Concert popular în Lugoj. Reuniunea română de cânt și musică din Lugoj a aranjat în duminica trecută, 7/20 iulie, concert popular, urmat de dans, cu următoarea programă : 1. A. Flechtenmacher : „Imn de mărire“, cor mixt. 2. a, Mendelssohn-Bartholdy : „Vânătorul“, cor de bărbați. b, F. Mendelssohn-Bartholdy : „Priveghietoarea“, cor mixt. 3. a, L. Gastinel : „Cântecul serii“, cor de bărbați cu solo și acompaniament de pian, susținut de dsoara Ecaterina Iorga. b, I. Costescu — I. Vidu : „Puișorul“, cor mixt cu acomp. de pian. 4. Gh. A. Dinicu : „Dor de sat“, cor pentru trei voci egale, cu acomp. de pian. 5. I. Vidu : „Negruța“, cor mixt cu soli și acomp. de pian. 6. I. Vidu : „Pui de lei“, cor mixt.

Concert în Recița-montană. Reuniunea română de cânt și musică din Recița-montană a aranjat duminică în 20 iulie n. concert în localul de vară al dlui S. Suratsek, cântând compoziții de Cordoneanu, Podoleanu, Vidu, Mureșianu, T. Popovici, Dima și Musicescu. După concert a urmat dans.

BISERICĂ și ȘCOALĂ.

Jubileul școalelor române din Blaș. Corpul profesoral din Blaș, precum ni se serie, a hotărît să serbeze jubileul de 150 de ani al înființării școalelor române din Blaș. Acest jubileu de sigur are să fie un mare eveniment cultural, la care va participa întreg neamul românesc.

Internatul Pavelian de fetețe din Beinș. Direcțiunea internatului Pavelian de fetețe din Beinș, împreună cu școală civilă, aduce onor. public la cunoștință, că elevele, cari voese a fi primite în internat, să-și înainteze petițiile la veneratul ordinarat diecesan gr. cat. din Oradea-mare până la 1 august

1902. În internat se primesc eleve de I—IV clasă a școalei civile și eleve de I—IV clasă a școalelor elementare populare. Elevele școalei civile vor frecventă școala civilă publică împreună cu internat, iar elevele școalei populare vor frecventă școala elementară poporală de stat din localitate. Elevele solvente plătesc la an o sumă de 300 cor. v. a. în doue saū cel mult în 4 rate egale anticipative, adică în 1 septembrie, în 15 novembre, în 1 februarie și 15 aprilie.

Gimnasiul românesc din Brașov. Am primit anuarul XXXVIII al gimnasiului mare public român de religiunea gr. or. din Brașov, al școalei reale și al școalelor centrale primare pe al 52-lea an școlar, 1901—1902. Publicat de Virgil Onițiu director. Ca în anii precedenți, astfel și de asta-dată, Anuarul gimnasiului din Brașov se prezintă în condiții foarte avantajoase. Cuprinde întâiu o parte științifică-literară, în care găsim lucrări de profesorii N. Sulica, D. Lupan, Ioan Pricu, dr. I. Bunea. Partea a doua, intitulată „Pro memoria“, conține portretul repositului profesor Iosif Maxim de la școala reală, necrologul și discursul funebral pronunțat de profesorul George Chelariu. Partea a treia ne ofere date școlare. Din aceste scoatem următoarele : La gimnasiu au fost 12 profesori, la școala reală 6, profesori secundari și ajutători 6. Biblioteca centrală s'a sporit cu 338 volume și 333 fascicule. Fondul mesei studenților 18.278'70. Fondul Coresi 2427'25. La școala elementară capitală, personalul didactic, la școala de băeți 8 învățători, la școala de fetețe tot atâția. Numărul elevilor : în școala primară de băeți 373, de fetețe 277 ; la gimnasiu 311, la școala reală 99. La toate aceste școli 1227, cu 30 mai puțini decât în anul precedent.

Adunare de învățători în Hălmagiū. Reuniunea învățătorilor români gr. or. din protopopiatele arădane I—VII ș-a ținut adunarea generală estimp în opidul Hălmagiū în zilele 18 și 19 iulie n. Au participat peste 250 învățători, precum și alt public în număr de peste 300. Primirea la gară a fost splendidă, protopopul Ioan Groza salută reuniunea în numele comunei, căruia îi respunde președintele Teodor Ceontea. Joi în 17 iulie a fost seară de cunoștință, iar vineri și sâmbătă s'au ținut trei ședințe în care s'au cetit trei disertațiuni și s'au rezolvat toate afaceriile curente ale reuniunii. Vineri seara a fost petrecere cu joc, unde în cea mai mare veselie ne-am petrecut până dimineata, sâmbătă după închiderea adunării am plecat cu toții la excursiuni, unii la tîrgul de la Găina, alții la scâldile de la Vața, iar cei mai mulți la Brad ; aici am fost primiți cu cea mai mare dragoste și iubire, la gară ne-a întâmpinat protopopul Vasiliū Damian în fruntea corpului profesoral de la gimnasiu, am vizitat băile de aur de la Brad, apoi mormântul lui Iancu și goronul lui Horea de la Tebea, iar a doua zi duminică fiind petrecuți de public ales până la gară, ne-am rentors fie-care la ale noastre aducând cu noi cele mai bune impresiuni și cele mai plăcute suveniruri. — (Fn.)

Un învățător premiat. Dl *Teodor A. Bogdan*, învățător în Bistrița, a obținut în adunarea generală a despărțământului Bistrița a Asociațiunii, ținută de curând în comuna Monor, un premiu de 20 coroane pentru o lucrare economică a sa. Acesta e al patrulea premiu cu care a fost distins.

Internatul românesc din Sighetul-Marmației.

Concursul pentru primirea elevilor în internatul românesc din Sighetul-Marmației, susținut de Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramureș, se va ține la 4 august n. Se primesc elevi și cu plată anuală de 300 coroane. Internatul e condus de vicarul Tit Bud și de un preot profesor.

Lărgirea reședinței episcopesci din Lugoj.

Aflăm din „Unirea” că la intervenirea Pr. SSale episcopului dr. Demetriu Radu, ministerul de culte a votat în sarcina bugetului fondului religios pe anul viitor 41.500 coroane pentru lărgirea reședinței episcopesci din Lugoj.

Adunare de învățători în Baia-spie. Reuniunea învățătorilor gr. cat. din comitatele Sătmar și Ugocea, aparținători la diecesa Gherlei, se va întruni în adunare generală anuală în 12 august n. în Baia-spie, în edificiul școlii române gr. cat. sub presidiul dlui Ioan Leșian, secretar dl Stefan Pop. Cu aceasta ocaziune se va da și un concert și o reprezentație teatrală.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *Constantin Diminescu* proprietar în Clacova și dsoara *Maria Treta* s'au logodit în Cebza. — Dl *Liviū Magdu*, funcționar la institutul „Victoria” din Arad, s'a logodit cu dsoara *Victoria Russu*, fiica preotului Victor Russu din Utvin. — Dl *Mihail Gașpar*, absolvent de teologie și dsoara *Livia Blajovan* s'au logodit în Hodoș. — Dl *Petru Circo*, absolvent de teologie și dsoara *Octavia Maxim* din Ighiū s'au logodit. — Dl *Emil Papp*, ivnețator în Vașad, Bihor, și dsoara *Emilia Regina Huterrer* se vor cunună în în biserică gr. cat. din Șomecuta-mare la 27 iulie n. — Dl *Petru P. Banciū* și dsoara *Ecatarina Russ* s'au logodit la Orăștie.

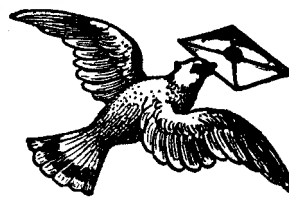
Cununa de pe mormântul lui Iancu a fost mutilată a doua noapte, tăindu-se panglica cu inscripție. Acum cununa e aședată în altarul bisericii din Tebea.

Bine ar fi de-ar fi așa. Ziarul maghiar „B. H.” din Budapesta scrie că femeia română are meritul principal întru respândirea limbii române. Ea nu vorbește altfel decât românește, „nici dac'o tai în cap!” Sileșce pe fiecare a vorbi românește. Secuul, unгурul său sasu, care și-a luat femeie română, e perdut... „La aceasta „Libertatea” din Orăștie face următoarea observațiune potrivită: „Bine-ar fi de-ar fi așa. Despre popor nici n'avem ce zice, el așa e, cum îl descrie aci și acest unгур, — dar' despre cocoanele și coconițele române, cu părere de reū nu putem subserie frumoasele afirmări de mai sus: ele foarte ușor o dau pe altă limbă, cum o știū, de și frumos le-ar șede să cerce a impune limba română și ele în giurul lor, precum afirmă unгурul aceasta mai sus, că ar fi făcend!” — „Telegraful Român” luând act de notița ziarului maghiar, ține a constată asemenea „că lauda revine mai mult femeii române de la sat decât celei de la oraș, unde nu prea se întâmplă așa cum scrie ziarul maghiar, de și așa ar trebui să se întâmple”.

Aū murit: *Hermina Ignat n. Bocșan*, vėduva reposatului *Vasilie Ignat*, fost avocat în Beinș și

fruntaș român din Bihor, la 23 iulie n. în Beinș, în etate de 48 ani, jelită de fiul seū Sabin rigorosant în drept, de fiica sa *Viora* cu soțul seū dr. *Ioan Ciordaș* și de numeroși consāngenī; — *Ștefan Coleșiu*, funcționar telegrafo-poștal în Craiova, la Bucureșci, 28 iunie v. în etate de 48 ani; remășițele pămēteșci aū fīnst transportate la Zerneșci, unde s'au înmormēntat la 2/15 iulie.

Poșta redacției.

Pribileșci. Le puteți căpētă, trimēnd o coroană.

In spasm. Regretăm că nu o putem publică.

Ponor. Abonamentul espiră cu nr. 39.

Te vėd strălucitoare. Tot vorbe multe, fără o idee nouă. Serie mai puțin, dar caută să zici ceva.

Vașcăū. Trimite-ne numai lucrări culese întocmai din popor, la cari să nu adaugi nici un cuvēnt. „Hora însuratului” nu e din popor; nici „Tēnguirea nevestei”. Poporul nu cāntă monstruosități de acestea:

Când eram la mama fată,
Umblam de grigi depărtată;
Petreceam tot bucurată —
Și nu eram supērată.

Avis abonațiilor nostri. Semestrul prim încheiāndu-se cu numărul 26, rugām pe abonații nostri să-și achite de timpuriū abonamentele, ca să nu se întrerupă expediția revistei.

Proprietar, redactor respundător și editor:
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDĂS NR. 14/296B.)

BIHOREANA

institut de credit și economii
societate pe acții

în ORADEA-MARE.

Capital social 600.000 coroane.

1. Primeșce banī spre fructificare pe lângă libele de depunerī, sau în cont curent și după banī depuși spre fructificare plăteșcei interese de 5%. Darea după interesele de depunerī o plăteșce institutul.

2. Acoardă împrumuturi ipotecare.

3. Acoardă împrumuturi simple țērāneșce pe obligațiuni cu cavēnți (credite personale țērāneșci.)

4. Escomptează cambii (polițe), efecte și pretensiuni sigure cātră casse publice cu scadēnțe fixe.

5. Acoardă împrumuturi pe lângă amanetare de efecte (lombard).

6. Acoardă credite cambiale și de cont curent cu acoperire ipotecară, sau de alta natură.

7. Îngrigeșce afaceri economice și tot felul de afaceri de bancă.

5—10

Directiunea.